

BUITEN

25^E JAARGANG N^O. 1

ZATERDAG 3 JANUARI 1931

Foto C. J. Steenbergh

MOLENVLIET TE BAAMBRUGGE

Redactrice: RO VAN OVEN

INHOUD:

MOLENVLIET TE BAAMBRUGGE (GEÏLL.) DOOR R. BLZ. 1—3
 DE GELAATKENNER, DOOR HOWARD FIELDING (7) BLZ. 2—12
 VAN KASPAR, MELCHIOR EN BALTHAZAR TOT PIKJE
 VOGEL, SCHROBBEBEEK EN SUSKEWIET (GEÏLL.),
 DOOR D. J. V. D. VEN BLZ. 4—7
 MIDWINTERWANDELING, DOOR J. L. A. KREMER BLZ. 6
 DE FAEROER (LANDSCHAP EN GESCHIEDENIS),
 (GEÏLL.), DOOR F. WASCHNITIUS BLZ. 8—11
 AAN DE KUST VAN DE BERINGZEE, UIT HET DEENSCH
 VAN EJNAR MIKKELSEN BLZ. 12
 UIT DEN FOTOWEDSTRIJD. ZONDAG IN SPAKENBURG
 (ILL.) BLZ. 12

BERICHTEN VAN REDACTIE EN UITGEVERS

Men gelieve alles wat de Redactie van dit weekblad betreft te adresseren aan de Redactrice Mw. Ro van Oven, Emmastr. 15, Amsterdam, stukken voor de Administratie aan de Uitgevers N.V. Scheltema & Holkema's Boekhandel en Uitgevers-Mij., Rokin 74—76, Amsterdam, Met de toevoeging: „Voor de Administratie van het Weekblad Buiten”. Duidelijke naam en adresvermelding wordt verzocht, ook achter op de foto's.

De uitgevers verzoeken beleefdelijk dit blad te noemen als men naar aanleiding van eene advertentie, een aanvraag of een bestelling aan een adverteerder doet.

Nieuw verschenen nummers 25 ets.. oudere 50 ets.

DE GELAATKENNER

7) DOOR HOWARD FIELDING

EVEN later ging Morse naar het restaurant, doch vond er Harvey niet. Deze kende niemand in Boston, het was vlak bij het hotel en hij was er al twee keer geweest. Wat kon er met hem gebeurd zijn?

Morse wachtte geruimen tijd, wandelde toen terug naar het hotel, steeds naar Harvey uitkijkend, maar zag hem niet. Hij wist niet waar hem te zoeken en ten slotte dineerde hij alleen. De heele avond ging voorbij en Morse hoorde niets van Harvey en kreeg geen idee wat te doen.

Tegen middernacht zat hij leelijk in de penarie. Harvey moest al weg zijn en in den trein zitten. Morse kon niet alleen vertrekken en zou dus zijn afspraak voor den volgenden ochtend met Eldred niet kunnen houden. En Harvey kon de boot niet pakken waarmee hij moest oversteken.

Morse verdiende ten volle het lijden, dat hij dien nacht doorstond, maar het was een marteling. Een bezoek aan het station in de flauwe hoop, dat Harvey hem daar zou ontmoeten, bleek vruchteloos. Harvey verscheen noch daar, noch aan het hotel en Morse bracht den tijd van twee uur tot het aanbreken van den dag door met in zijn kamer op en neer te loopen, tot hij naar lichaam en geest was uitgeput. Hij dronk te veel, wat anders zijn gewoonte niet was en daardoor viel hij tegen den ochtend in een stoel in slaap.

Hij werd gewekt door den zoemer van de deur en zijn geestestoestand toen hij erheen tuimelde om te openen, was niet benijdenswaardig. Wie weet of Eldred den moord niet al had gepleegd, gevat was en alles had verraden!

Er lag bovenop in Morse's valies een pistool en niemand zou hem beletten dit te gebruiken. Zijn leven hing aan de vraag: „Wie is daar?” en hij slaakte een zucht van verlichting toen hij Harvey's stem door de deur hoorde.

Nooit had deze meer op Eldred geleken, dan toen hij de kamer binnen kwam. Hij verwachtte verwijten en een twist en was juist in de stemming om heftig te worden.

Hij had gedronken; hij had niet geslapen; en er was hem

iets overkomen, dat hem uit zijn humeur had gebracht. Dat zag men dadelijk.

„Wel, Mr. Curran, ik heb zeker mijn boot verzuimd”.

„Dat heb je zeker. Ze vertrekt om één uur van New York”.

„Verlangt u een verklaring van me, of wilt u niets meer met me te maken hebben?”

Dat laatste was Morse niet mogelijk. Harvey moest naar New York gebracht worden, anders kon Eldred nooit uitleggen hoe hij daar gekomen was. Als hij zou zeggen met welken trein hij had gereisd, zou een vluchtig onderzoek reeds uitwijzen dat zoo iemand niet op den trein was geweest. Morse zat al in angst, dat Eldred zich ergens vertoond had, ofschoon de afspraak had geluid, dat hij zou wachten tot hij hoorde, dat zijn dubbelganger was aangekomen.

Verdoofd door drank en zenuwachtigheid, liep Morse naar een stoel bij de tafel waarop zijn valies uren had staan wachten op zijn onmiddellijk vertrek.

„Ik zal hooren wat je te zeggen hebt”, zei hij. „Ik denk, dat er een vrouw in voorkomt en een autorit en een botsing, je ziet er uit alsof je twintig mijl geloopt hebt”.

„Er komt inderdaad een vrouw bij te pas”, zei Harvey, „en ze is een vechtpartij waard. Ik kende haar in New York, twee jaar geleden, maar ik raakte haar kwijt”.

„Schiet op!” zei Morse. „Het is tijd, dat we weg komen”. Hij keek op zijn horloge; het was kwart vóór negen. „Wij pakken den sneltrein van tien uur”.

Dat klonk hoopvol en Harvey, die bij de deur was blijven staan, trad vooruit, nam zijn hoed af en veegde zijn bezweet voorhoofd af. Morse zag den linkerkant van zijn hoofd, die tot nu toe in de schaduw had gestaan. Het linker oor was leelijk gezwollen en had gebloed. Ofschoon de wond onbetekenend was, trok ze dadelijk de aandacht en Morse begreep, dat zijn plan in duigen lag.

Geen kans meer het te doen voorkomen alsof het Eldred was geweest, die had teruggereisd. Het gaf niets meer Harvey mee te nemen naar New York. Iedereen zou hem kennen als den man met het gezwollen oor. De eenvoudige vraag: „hoe en wanneer bent u teruggekomen?” zou Eldred's alibi omver werpen en Morse, die niet wist, dat het daar toch al te laat voor was, zat in doodsangst.

„Toen ik het hotel uit kwam”, zei Harvey, „zag ik haar met nog een meisje en twee mannen in een auto. Ik denk, dat ze beneden in de lunchroom hadden gezeten. De auto zette zich juist in beweging, maar ik kon haar zoo niet laten gaan en volgde haar”.

„Je nam dus een taxi, die toevallig aan het trottoir stond”, zei Morse. „Is 't niet zoo?”

„Ja”.

„En waar ging je heen?”

„Dat herinner ik me niet”.

„Dat doe je wel. Maar daar ben je in moeilijkheden geraakt en nu wil je 't niet zeggen. Je moest me maar alles vertellen, anders geef ik je in handen van de politie”.

„Onzin”, zei Harvey. „En hoe zit 't dan met de valsche effecten? Ik weet te veel”.

„Waar ben je geweest?” vroeg Morse, Harvey's bedreiging met stilzwijgen voorbijgaand.

„Westboro”, zei Harvey. „Daar wonen ze”.

„Ze? Dus zij is getrouwd. Een van de mannen was haar echtgenoot. Heeft hij je gesnapt?”

„Ja. Mijn chauffeur was een ezel. Anders was alles goed gegaan. In Westboro stapte het andere paartje uit. Mijn meisje —”

„Jou meisje! En ze is met een ander getrouwd. Maar dat is net iets voor jou. Wat gebeurde er toen?”

„Hun auto ging naar hun huis. Ik dacht dat de man den wagen in de garage zou brengen. Maar mijn chauffeur was te ver doorgereden. Hij zette den wagen om den hoek stil en kwam terug. Ik stond op de veranda —”

„En trachtte de vrouw te beletten naar binnen te gaan”, zei Morse. „Je wou met haar praten en zij was halfdood van schrik. Had je haar beetgepakt?”

„Niet hard. Maar de man viel op me aan voor ik iets kon doen”. Harvey zweeg alsof het verhaal was afgelopen. Doch Morse's oogen bleven strak op hem gericht. „Ik moest me toch verdedigen”, zei hij tenslotte.

„Waarmee?” vroeg Morse. „Je hadt geen pistool bij je!”

„Alleen maar met een zakmesje. Ik heb hem niet ernstig verwond. Ik liep zoo gauw mogelijk weg. Die ruzie zal geen gevolgen hebben”.

„Wacht even!” zei Morse. „Je chauffeur was bang geworden en weggereden. Je hebt geloopt en bent verdwaald; en je hebt den heelen nacht noodig gehad om loopend en trammend hier te komen”.

„Ik heb, geloof ik, heel Massachusetts doorgeloopt. En nu, Mr. Curran, heb ik u de volle waarheid verteld. Het was mijn schuld niet. Het was ook mijn plan niet geweest. Ik wou alleen dat meisje nog eens spreken”.

Morse kende nog iemand, die alleen maar een meisje nog eens wou spreken en het was hem wat moois waard geweest om te weten hoe die man er nu voor stond. Maar hoe de toestand ook was, hij kon Harvey niet meer gebruiken om hem te verbeteren.

De vraag was: wat nu met hem te doen? Hij kon hem niet in Amerika laten rondloopen en met een paar dollars afschepen. Zijn bestemming was een gevangenis in Frankrijk.

„Enfin”, zei Morse ten slotte, „ik zie niet in waarom die dwaasheid van u mij geld moet kosten. Ik heb schikkingen getroffen waardoor het noodig is, dat gij naar Engeland gaat en als gij niet gaat, kost me dat heel wat!”

Harvey slikte dat. Morse had hem den naam en het adres van zijn (gefingerden) agent gegeven. Als hij er mee voor den dag kwam of zich beriep op Brace & Curran zou de politie het voor een afzetters-truc houden.

„Het best zal zijn dat ge naar een Canadeesche haven gaat en vandaar Zaterdag een boot neemt”, zei Morse. „Je hebt geld genoeg bij je en —”

„Bedoelt u, dat ik geen fondsen meekrijg?” vroeg Harvey toornig.

Morse bestudeerde den man en vreesde een uitbarsting. De bovenste stukken in het pak effecten waren goed, de rest zoo slecht, dat zelfs een zoo onervaren man er niet in zou loopen. Harvey dacht, dat er voor duizenden in het pak zat. Het was een kritiek oogenblik. Als Eldred niet geslaagd was, zou Morse moeten vluchten en de fondsen vormden zoowat zijn heele vermogen. Anderzijds zou een uitbarsting van Harvey's kant hoogst gevaarlijk zijn.

Morse telde eenige staatsfondsen van honderd dollar af.

„Daar heb je genoeg aan tot je in Engeland bent”, zei hij. „Daar zal mijn agent verder voor je zorgen”.

„Is dat alles wat ik krijg?” riep Harvey uit. „U bedriegt me, Mr. Curran. Van uw agent zal ik niets krijgen. Maar wel van u en dat wel dadelijk. Dat heele pak”.

„Wees geen dwaas”.

„Dat zou ik zijn, als ik uw voorstel aannam. Ik laat me niet met een paar miserabele dollars afschepen, ik wil de rest ook hebben. U hebt uw kaarten te veel opengelegd, Mr. Curran en u kunt niet piepen. Ik wil het heele pak hebben en ik zal het hebben ook”.

De twee mannen keken elkaar aan. Toen grepen beiden naar de revolver. Harvey had hem zien liggen en daar hij de jongste en vlugste was, kreeg hij hem te pakken.

Zij vochten erom en de revolver ging af en doorboorde Morse's borst. Hij zakte ineen en viel in zittende houding tegen den muur. Hij was verlamd en stervend, maar bij bewustzijn. Harvey boog zich over hem heen en Morse keek hem met een zekere belangstelling aan.

„Ik wist, dat hij ertoe in staat was”, mompelde hij, „omdat hij zoo op George lijkt”.

En zijn hoofd viel neer op zijn borst.

Harvey liet het pistool in zijn zak glijden, stak zijn zakken vol met effecten en liep naar de deur. Hij wou naar zijn kamer gaan, zijn valies pakken en langs den gewonen weg het hotel verlaten. Voorzichtig opende hij de deur en stapte de gang in; doch hij hoorde opgewonden stemmen boven aan de eenige trap, die hij kon nemen. Dus dorst hij die niet opgaan, noch de lift nemen. Maar toen hij naar beneden wou gaan, kwam juist iemand snel de trap oploopen. Hij voelde zich in de val en keerde terug naar het tooneel van zijn misdaad. Hij liep naar een raam, stapte op het balkon waarlangs de brandtrap liep. Omkijkend zag hij iemand de kamer binnenkomen; maar de bezoeker zag hem niet.

ELFDE HOOFDSTUK

WAARIN IEDER DEN VOOR HEM BESTEMDEN WEG OPGAAT

Degeen, die Morse's kamer binnen was gegaan, was Eldred. Toen hij uit Warren's huis kwam, had hij nog wel den wil om te dooden, maar zonder den sterkeren geest, die hem maanden lang geleid had, kon hij geen plan beramen. Het eenige dat hij kon doen, was Morse opzoeken en hem om raad

vragen. In de eerste plaats wou hij weten of Morse den volgenden ochtend in New York zou zijn. Hij telefoneerde naar het hotel Latourette en vroeg naar Mr. Curran. Hij zei: „Ik wil hem op dit uur niet storen; ik wil alleen weten of hij er nog is”. En het antwoord luidde „ja”. Hij was nog net op tijd om een nachttrein te pakken, die om 9 uur 's morgens in Boston aankwam. Hij wist het nummer van Morse's kamer en liep de trappen op, wat hij veiliger vond dan de lift te gebruiken. Dank zij Harvey kon hij met de kruk de deur openen.

De schaduwen sloten zich om Loren Morse; maar ofschoon bijna iedereen zou gedacht hebben, dat het Harvey was, die binnenkwam, herkende Morse, schoon driekwart blind, Eldred dadelijk.

„George”, kermde hij, „haal een dokter. Ik sterf bliksems langzaam. Harvey heeft me doodgeschoten”.

„Waar is hij?” hijgde Eldred, die het noodlot zag naderen. „Gevlucht”.

„Hoe? Weet iemand, dat hij het gedaan heeft?”

„Niemand weet er iets van”. Morse's stem stierf weg en in doodsangst greep Eldred hem bij den schouder.

„Word wakker! Laat mij niet in den steek. Je moet een verklaring schrijven of iets teekenen. Je moet me beschermen! Jij stomme knoeier! Begrijp je 't niet? Als Harvey weg is, ben ik Harvey!”

Morse trilde, waarschijnlijk in doodsrilling, maar Eldred dacht, dat hij hem stilletjes uitlachte. Hij scheurde een stuk papier af en trachtte Morse een potlood in de hand te stoppen, die het niet meer kon vasthouden.

„Harvey was hier onder mijn naam”, hakkelde hij. „Schrijf dat George Eldred je niet heeft vermoord”.

Morse was al te ver weg, anders had hij misschien nog genoten van die dwaasheid. In zijn opgewondenheid schudde Eldred hem heen en weer, met het eenig resultaat, dat hij den laatsten adem uit zijn longen schudde. Het hinderde niet, want hij was toch niet meer te redden; maar het was wel eigenaardig, dat de beide Eldreds, de echte en de valsche Loven Morse den dood hadden gegeven.

Het eenige, dat Eldred nu overbleef was te vluchten. Toen hij naar de deur ging, hoorde hij stemmen in de gang. Er was slechts één andere uitweg en hij volgde den weg, dien Harvey had genomen. Hij had de trap af willen gaan, doch deze kwam op een binnenplaats uit. Langs dien weg kon niemand ontkomen.

Hij besloot naar boven te gaan en door een geopend venster een kamer in te klimmen of door trappen, die van het dak voerden, naar beneden te komen.

Had Harvey doorgeklommen naar het dak, was het misschien anders met hem afgeloopt. Maar hij had op de elfde verdieping in een kamer dicht bij de zijne een openstaand raam ontdekt. Hij stapte er binnen, luisterde, hoorde geen verdachte geluiden en waagde het, na lange aarzeling, de deur te openen. Op hetzelfde oogenblik kwamen een vrouw en een forsche man uit de deur van de tegenovergelegen kamer. De man was de hoteldetective Martin Boyd.

De vrouw schrikte, greep Boyd's arm en fluisterde hem enkele woorden in het oor. Wat ze zei kon Harvey niet hooren, maar hij herkende in haar het kamermeisje op Morse's verdieping en begreep, dat ze hem had zien binnengaan en het schot had gehoord. Ook bemerkte hij, dat zij hem had herkend. Hij was gesnapt; het spel was uit. Hij keerde in de kamer terug en liet de deur open, maar de detective volgde hem en wierp ze met zijn voet dicht. Hij probeerde zijn revolver uit den zak van zijn jas te halen, maar die haakte ergens in vast en Harvey haalde het eerst den zijne voor den dag. Hij had zich een kogel door het hoofd willen jagen; maar waarom zou hij dat doen? De detective was in zijn macht en een weg tot ontvluchting stond voor hem open. En in zijn gedachten zag hij zich reeds vrij en in het bezit der duizenden die hij, naar hij dacht, bij zich droeg. Hij veranderde dus van idee en richtte het wapen op den detective.

(Vervolg en slot op bladz. 12)

BAAMBRUGGE

Het land van de Hollandsche romantiek is Baambrugge. Daar staat aan den Molenvliet werkelijk nog het molentje, waarnaar het kronkelend watertje zijn naam ontving. Waar 't's zomers goed is te droomen, gewiegd in een rank bootje, drijvend langs tuinen vol sprookjesbloemenpracht. Op den vliet in een dorpje, dat altijd heeft bewaard en nog bewaart, onder den rook van Amsterdam, zijn eigen liefelijk wezen. Aan d' oever van een stillen vliet.

R,

Foto C. J. Steenbergh

DRIEKONINGENAVOND. NAAR DE SCHILDERIJ VAN JAN STEEN

VAN KASPER, MELCHIOR EN BALTHAZAR TOT PITJE VOGEL, SCHROBBERBEEK EN SUSKEWIET

„Het quamen dry Coninghen uyt verre landen,
Om Gode te doen een offerande
Sy quamen van Ooste, sy quamen van verre
Al byt verlichten van eender Sterre”.

DOOR de wondermooie ets van Rembrandt van Rijn, uit de vroolijke schilderij van Jan Steen en de documentaire teekeningen van Cornelis Troost, weten wij, dat in de 17e en 18e eeuw „sterdragers” langs de Amsterdamsche huizen trokken om er op Driekoningenavond hun sterrelied te zingen. Maar dat ook thans nog hier en daar in ons aan folklore zoo rijke, maar weinig bestudeerde Nederland zelfs onder den rook der hoofdstad „met de sterre” wordt geloopt, zal slechts aan enkelen bekend zijn. Nu is het zeker waar, dat het Driekoningenfeest in de protestante provincies ten Noorden van den Moerdijk maar zeer weinige sporen in ons hedendaagsche volksleven heeft nagelaten. Dit hebben wij natuurlijk op rekening te stellen van de Reformatie en de wijze, waarop de rechtzinnige predikanten en eeuwig jeremieerende moralisten als Walich Sieuwertsz de vroede vaders wisten te bewegen tot het uitvaardigen van verbodsbepalingen tegen dien „superstitieusen en paapschen omme-ganc met de star”. De uitgebannen koningen namen de wijk naar de generaliteitslanden, waar ze in de sfeer van het roomsche geloof ieder jaar aan den uitgang der Twaalf-nachten op Dertienavond nog de fantasie in actie stellen van honderden kinderen, die er gehuld in witte hemden, op het hoofd een goudpapier kroontje en in de hand een brandende lampion ééns in het jaar in den vallenden schemer van den 6en Januari een wondere bekoring kunnen geven aan zoo menig stads- en dorpsbeeld. Ook zijn er de Driekoningen uit de havens van het voor hen zoo ongestuvrij Holland gevlucht op de schepen der Hollandsche Marine, waar meermalen, midden op zee de vorsten uit den Orient zich op Driekoningen-

avond vertoonden en hun aanwezigheid aanleiding werd tot echte feestvreugde onder heel de bemanning. Want Janmaat heeft altijd verstooten Paapsche Santen een goed hart toegedragen! Sint Nikolaas en de Drie Koningen bleken steeds welkome gasten te zijn aan boord van Nederlandsche oorlogsschepen. De scheepsjournalen van het lineschip „Holland” gewagen ervan in de jaren 1824, 1825 en 1826 en in 1852 verschenen Caspar, Melchior en Balthasar nog als zeer welkome gasten op Z.M.’s korvet „Sumatra”. De oude generaliteitslanden hebben tot op heden het Driekoningenloopen geconserveerd in hun gewestelijk kindervermaak, al heeft het ook daar veel van zijn oorspronkelijke glorie verloren. Ter elfder ure heeft men in 1924 gelukkig te ’s Hertogenbosch ingezien, dat eenige leiding gegeven diende te worden, wilde men dit zinrijke en vriendelijke kindervermaak niet verdrongen zien naar de laagste rangen der stadsche samenleving en naar de meest eenzame, van het verkeer buitengesloten heigehuchten. Het was de Bossche Kunstkring met den kunstschilder Herman Moerkerk aan het hoofd, die het initiatief nam het tot bedelarij verworpen Driekoningen-zingen weer op hooger plan te brengen. Met het verblijdende resultaat, dat op Driekoningenavond 1924 niet minder dan 1500 Kaspars, Melchiors en Balthazars, trotsch op hun mooie pèkskes, al zingend door de Hinthammerstraat en over de Groote Markt naar de Botterhal trokken, waar een strenge jury oordeel zou vellen over den zang van al die Koningen uit het Morgenland! Grappige tafereeltjes hebben zich daarbij afgespeeld! Op allerwonderlijkste wijze werd dikwijls in het onvervalschte dialect van de Dommel- en Diezebuurten de tekst verhaspeld van dat mooie lied van „de sterre”, koning Herodes (altijd Harodes geheeten) en van zijn deur, waarover hij „zellevers veur” kwam. En dan

het met gloed en verve in gejaagd tempo gezongen meest populaire liedekje: „Driekoninge!” dat we hier in de notering en zetting van den heer Albert Mosmans afdrukken. Dat „Piep! zei de muis in 't zomerhuis . . .” zou volgens de volksverlevering ook al duiden op anti-papistische Driekoningen-uitbanning! Immers daarmee zou, naar de volksprake gaat, de gehate Piper aangeduid worden. Dat was een Bossche schepen, die altijd ten spot van heel de goedlachsche burgerij een zeldzaam buiten-modelschen hoed droeg en die de fiolen van zijn licht ontvlamde gramschap ook al zou hebben uitgestort over het onschuldige kindervermaak van het sterre loopen. Maar voor den folklorist, die weet, dat hetzelfde: „Piep, zei de muis in 't Zomerhuis!” ook voorkomt in tal van Vlaamsche en vooral Kempische Driekoningen-liedjes en dat we het zelfs terug vinden in meer dan één lokaal gekleurden Driekoningen-zang ten Noorden van den Moerdijk, zal het duidelijk zijn, dat we in deze ongecontroleerde uiting in het kinderlied ongetwijfeld een vaag verlangen hebben te signaleeren naar de komst van den nieuwen zomer. De dagen lengen immers reeds „een hanenschree” en met de verschijning van de ster is de zomer in het herboren licht reeds aangekondigd, het stralende licht, dat er de Drie Koningen den weg wees door de duisternis van den barren winter nacht naar de Kribbe in het stalleke van Bethlehem! ☼ Behalve in Brabant's hoofdstad en de omliggende dorpen van de Meyerij, trekken er ook in de moderne fabrieksplaats Tilburg de Koningen nog rond. Wij beelden hier drie ras-echte Tilburgsche koninkjes af. Links Balthazar, de koning van Godelie en Saba, die in plaats van den wierook te offeren, door Tilburg's straten rondloopt met een brandende vijf cents lampion; rechts de lange Kaspar, die als koning van Tarsus en het eiland Egrysilla het

Kindeke de myrrhe bracht, maar in het hedendaagsche Tilburg ook al een lichtje draagt in een vierkante lantaarn met grillige transparanten, die duivelstrekken suggereren. En in het midden, der traditie getrouw, de schoensmeer-zwarte Melchior, die er zijn naam, welke immers „Koning des Lichts” moet betekenen alle eer aandoet daar hij de sterre draagt, die hij zelfs aan een touwtje kan laten draaien, wanneer zij met schorre jongenstemmen zingen het lied, dat we ook in de Kempen en oudtijds eveneens in de omgeving van Sittard hoorden zingen, maar dat in 's Hertogenbosch nimmer populair werd, het liedekje van Maria Magdalena, ingezet met:

„'t Was op een Driekoningenavond
't Was op zoo'n heiligen dag
Dat de vrome Maria Magdalena
Aan de voeten van Jezus lag!”

Daarna volgen nog drie coupletten eindigend met het dramatische:

Maar toen zij in het kerkje kwamen
Bleven zij verwonderd staan.

Daar zagen zij den zoeten man, dien
[Jezus

Aan het kruisje genageld staan!”

Maar meestal brengen de Tilburgsche koningen met hun baard in de keel het niet zoo ver en ook is er het spel van de draaiende ster dikwijls onmogelijk, daar Melchior met te forsche rukken het primitieve mechaniekje van de roterende „starre” in negen van de tien gevallen bij de eerste vertooningen stuk trekt. De zonderlinge plankjes en het bliken beschilderde busje boven de „ster”, die bedenkelijke

DE TILBURGSCH E DRIEKONINGEN, ZOALS ZE ZINGEND HET LIED VAN MAGDALENA, ROND TREKKEN

verwantschap vertoont met de pyrotechnische vuurwerksterren van Koninginne-avond, zullen ongetwijfeld de rudimenten zijn

DE VEREERING VAN HET KINDEKE JEZUS DOOR DE HERDERS. DE HOOFD GROEP UIT DE VERMAARDE NAPOLITAANSCH E KERSTKRIBBE IN HET BEIERSCH E NATIONALE MUSEUM TE MÜNCHEN

van het kunstig-beweegbare „Paleis van Herodes”, waarvan wij in oude beschrijvingen gewag vinden gemaakt. Voor zover het mij bekend is, wordt een dergelijk „Paleis” nergens meer in Nederland rondgedragen. In de 17e eeuw moeten er ware pronkstukken geweest zijn met het openslaande deurtje, waarover immers de koning „zellevers veur” kwam, met een stalletje, waarin de Drie Koningen traden en terzijde van het verlichte paleisvenster een prieeltje van groen loof als pendant van het kribbetje. Wij hebben in deze historische, zeer gecompliceerde „sterren”, Nederlandsche varianten te herkennen van de Tiroler „Volks-Puppenspiele”, welke culmineeren in „Das Steyrer Kripperl”. Wat de Poesjenellenkelder voor Antwerpen is, dat is „Das Kripperl” voor de brave inwoners van Steyr! Van Allerheiligen tot Lichtmis wordt er

ieder jaar, na den oorlog door de plaatselijke vereniging voor Heemschut, dit kerstspel vertoond en omstreeks Driekoningen komen daarin met een stoet vol Oostersche pracht de Drie Koningen aan menig tafereel nieuwen luister brengen. Gezeten op kameelen, gevolgd door een grooten stoet hovelingen, rijdend op prachtig getuigde paarden met hun dienaren en slaven, hun draagezels en hun gewapend soldaten-geleide, werkt een dergelijke poppenstoet wel heel sterk op de fantasie van de Steyrer kinderen, die dagen lang met verlangen uitzien naar „der Einzug der heiligen drei Könige aus dem Morgenland”. ☼

Maar niet alleen kinderen, ook volwassenen boeit dit oer-echte en oer-oude „Volks-Puppenspiel”, dat vroeger in verschillende herbergen opgevoerd werd, maar door de Verein Heimatschutz vertoond wordt in het oude Kollerhaus in de Harratsmüllerstrasse bij de Enns, waar een mooi uithangbord — een nachtwacht voorstellend, die op zijn hoorn blaast — uitnodigt binnen te gaan in „Steyrer Kripperl”. ☼ Die wonder aantrekkingskracht van dit toch simpele poppen-spel bewijst heden ten dage nog, dat de vermaarde Beiersche volkskenner Kurat Frank uit Kaufbeuren waarheid sprak, toen hij eens getuigde van „das Armselige und doch Allgewaltige”, dat door alle tijden en in alle volken geleefd heeft, leeft en zal blijven leven in zijn volkskunst en folklore. ☼ Het oud-Hollandsche sterrezangspel werd ingezet met:

Wij komen getreden met onze sterre
Lauwerier de Cransio
Wij zoeken heer Jezus; wij hadden hem gaarne
Lauwerier de knier
Zijn Karel-Koningskinderen
Pater bonne Franselyn Jeremie.

Daarna volgde de geheele dramatisering in het marionetten-spel van hetgeen thans nog de Bossche kinderen zingen in hun lantere-liedeke en wat eens in de middeleeuwen, ook in Nederlandsche kerken — als liturgisch „Dryconinghen-spul” op gevoerd werd met medewerking van de dikwijls zelfs acteerende geestelijke en wereldlijke overheid. ☼ In de eerste helft der 13e eeuw werd reeds een dergelijk sterrespel in den Utrechtschen Dom gegeven, waarbij de ster door de kerk werd voortbewogen en als een lichtende gids voorging aan de processie der Oostersche wijzen, die kwamen om het Kindeke Jezus op het koor te aanbidden. ☼ In het oude Buurspraakboek der 15e eeuw, lezen we, dat op 5 Januari 1407 de Stedelijke Raad” verbiet, dat nijement merghen onde dichtheyt parlement (ruzie) of vechtelic make ten Doem in der kercken,

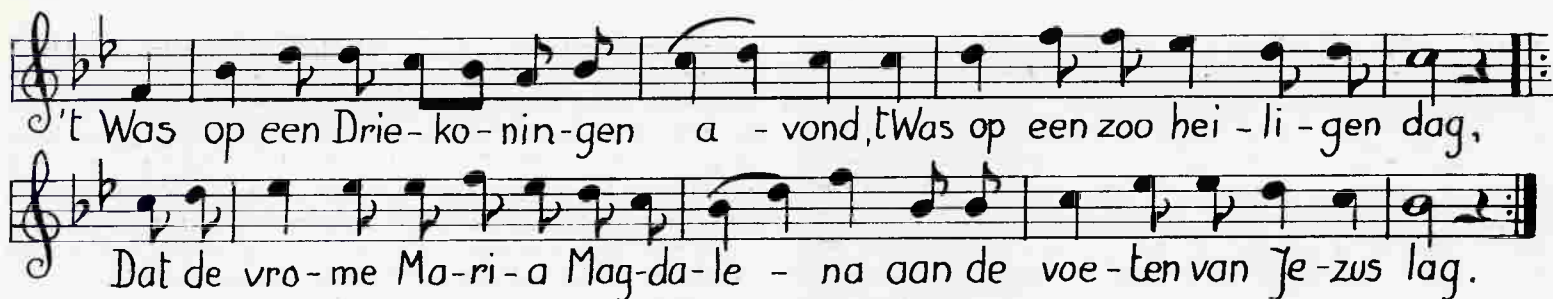
alsof men dair spult van den Coninghen”. Ook het ordinarius van den Dom, het oude rechtsboek der kerk, bewijst overtuigend, dat tot in de 15e eeuw de hoogste kerkelijke waardigheidsbekleeders een actief aandeel namen in de opvoering van het liturgische drama, waarin de valsche koning Herodes zulk een groote rol speelde. ☼ En waarom zouden ze dat ook niet doen? Heel de middeleeuwse kathedraal was immers als een ernstige godsdienstige symbolieke tempel, als een tot steen geworden apotheose van de vrome opofferingsgezindheid der gemeenschap en van de bereidwillige offergaven van een middel-

DRIEKONINGEN! DRIEKONINGEN! HET MEEST POPULAIRE BOSSCHE DRIEKONINGENAVONDLIED IN DE NOTEERING EN ZETTING VAN ALBERT MOSMANS

eeuwsch-geloovig volk, dat zijn Godshuizen optrok, beeldhouwde en beschilderde als een levend boek! Zij maakten ook in de Noordelijke streken, maar meer nog in de bakermat der Gothiek, in Noord-Frankrijk de Godshuizen tot „steen der barmhertigheid”, zij deden voor alles het evangelieverhaal in figuren voorstellen, op de drieluiken der gilden-altaren in de marmeren of houten beeldenreeksen, in mozaiek of kostbare metalen op de reliquiën-houdende schrijnen. De Roomsche kerk bevorderde deze „leering der beelden”, en zoo verzette zij er zich allengs niet tegen, dat de lezing van het evangelie in de kerk allengskens met meer en meer luister veranderde in een dramatisering door levende personen. ☼ Het „Quem quaeritis in sepulchro, (o) Christicolae?”, dat we in de 16e eeuwse redactie van Limoges nog in oorspronkelijken vorm aantreffen, maar dat in de 17e eeuw reeds werd uitgebreid, is te aanvaarden als het moederspel, waaruit het liturgische drama geboren werd. Deze dramatisering van het evangelie gaf weldra het aanzijn aan zich steeds meer ontwikkelende Driekoningenspielen.

(Wordt vervolgd)

D. J. v. D. VEN

MELODIE EN TEKST VAN HET TILBURGSCH DRIEKONINGEN AVONDLIED

MIDWINTERWANDELING

VEERTIEN dagen aaneen had het gestormd en geregend. Het dorre blad lag verwaaid in de randen en groeven langs greppels en wallen, tehoop gedreven onder het lage eikenhout, tusschen de bruine varens en de gele grassmeelen. De beuken langs den straatweg waren heelemaal kaal. Kluchten van vinken, te gast gekomen op de nootjes, hadden elders een goed heenkomen gezocht; slechts enkele meezen en distelvinken vonden er nog wat van hun gading, telkens de wijk nemend in de laagste takken voor de voorbij jagende auto's, om daarna weer neer te vallen en hun maal te vervolgen. Maar eindelijk was de zon doorgebroken; de lucht scheen schoongewaaid en de wind toonde neiging, om naar het Noorden te kruipen. Gart-Jan trok er op uit, de ruigte in, langs de smalle paadjes, waar hij het komen en gaan van het wild kon speuren. Bleek-blauw welfde de schoongewasschen hemel, met hier en daar een licht, wit, wolkje, dat de Noordwester voortdroeg tot het over de toppen der Hoog-Soerensche bosschen verdween. Op de vlakte was het helder: de masten van Radio-Kootwijk priemden als scherpe dorens in de lucht, hoog boven den bruinen heiderand uit, waarachter de trein een rookpluim opjoeg. Van de hoogte welke hij zich gekozen had, om rondschoouw te houden over zijn domein, zag Gart-Jan de stuifzanden in het westen glimmen onder de lage zonnestralen. Pollo, dien hij telkens weer met een dringend „Achter!” bij zich moest terugroepen, vond overal lucht en verwaaiing van wild. De hond was bijna niet te houden en Gart-Jan brak, onder het uiten van een zachte bedreiging, een berkentakje af, wat Pollo voor korten tijd meer gezeggelijk maakte. Maar terwijl zij den heuvel afdaalden, nu en dan springend in het vochtige zand, schoot de hond eensklaps weg, het eikenhakhout in. Schel fluitend riep zijn baas hem bij zich terug, met voorzichtige schreden zelf zijn pad zoekend tusschen de struiken. Op een open stukje, waar enkele jonge dennen en wat mos het stuiven van het zand ternaauwer-nood in toom hielden, vond hij het spoor van een ever, versch nog, met losliggende korrels in de spitse hoeftoppen. En weer moest hij den hond bij zich roepen, die al dadelijk met onweerstaanbaren drang op dit spoor aanzette. „Slechte hond! Moet ik dan altijd schreeuwen? Achter! versta-je, achter!” en hij gaf hem een paar zachte striemen met het rijs. Maar telkens weer dreigde Pollo hem de gehoor-

zaamheid op te zeggen. Gart-Jan nam een steen op: de lange arm der gerechtigheid reikte dan verder en Pollo, opnieuw bedwongen, voegde zich. Door de jonge dennen, over de vlakte langs den voet der opgewaaide heuvels, op welker top rossig eikenhout de laatste zonnestralen in het vochtige blad weerkaatste, gingen ze samen in de richting van het raster, dat, mijlenlang, de domeinbosschen omsluit. Kleine witte zandhoopjes gaven, naast een boorgaatje in den vochtigen zandgrond, de plaats aan, waar een mestkever zich een paar konijnenkeutels had omlaag gehaald. De zon lag, als een breede, platte schijf op de kim, werd half opgeslokt door een lange streep van mist. En in het Oosten rees de maan statig in volle glorie aan den hemel. Haar blanke schijf hing juist boven de toppen langs den straatweg.

Naar een teekening van Felix Timmermans
PIETJE VOGEL MET DE
STER, EN ZIJN KAMERA-
DEN SCHROBBERBEEK EN
SUSKEWIET

De heuveltjes in het kortelings ontgonnen gebied lagen met een paarschen gloed overtogen waar de ruige heide, kniehoog, ze behoevde tegen de felle windvlagen. Jene-verbessstruiken hieven er fier hun donker silhouet tegen de blanke lucht. De avond begon ras te vallen. Gart-Jan, de oogen meest op den grond gevestigd, had een tweede spoor gevonden „Nog een beer, maar jonger!” vertelden hem de indrukken van de hoeven en opnieuw kostte het een kastijding aan Pollo, wegens zijn te grooten ijver bij het speuren van dit wild. Ze waren beiden onder het raster doorgebroken, de varkens. Een konijnenril had er den weg geopend en de sterke dieren hadden met kop en schoft het zware draad verwrongen en gerekt, tot zij er onder door konden. Den hond op zijn hielen, volgde Gart-Jan een kielspit, dat de grens van den jonge-dennen aanplant aangaf. Het frissche groen glom in het avondlicht, terwijl op den grond de lange schaduwen van hakhout en heuvels alles in een somber-grijzen tint huldten.

Opeens leek het, alsof Pollo bezeten werd door een onweerstaanbaren jachtdrang, dien hij niet scheen te durven volgen. Met weifelende bewegingen, telkens omkijkend naar zijn baas, wilde hij de struiken in. Maar weer bedwong hem het dringend „Achter!” Met dof geroffel op den grond kwam de sinjeur aanrennen, dwars voor hen langs, van de zijde van den straatweg en galoppeerde de lage struiken in. Gart-Jan zag de kleine oogen nijdig bliksemen, hoorde het dreigend grommen van den beer, terwijl zijn „geweren” blonken in het late licht. „Een knaap!” bromde hij bewonderend en snauwde „Achter” tegen den hond, die opnieuw moed scheen te vatten. Het varken was al verdwenen in het dichte hout, zich een weg banend, bijna

EEN DRIEKONINGENLIED

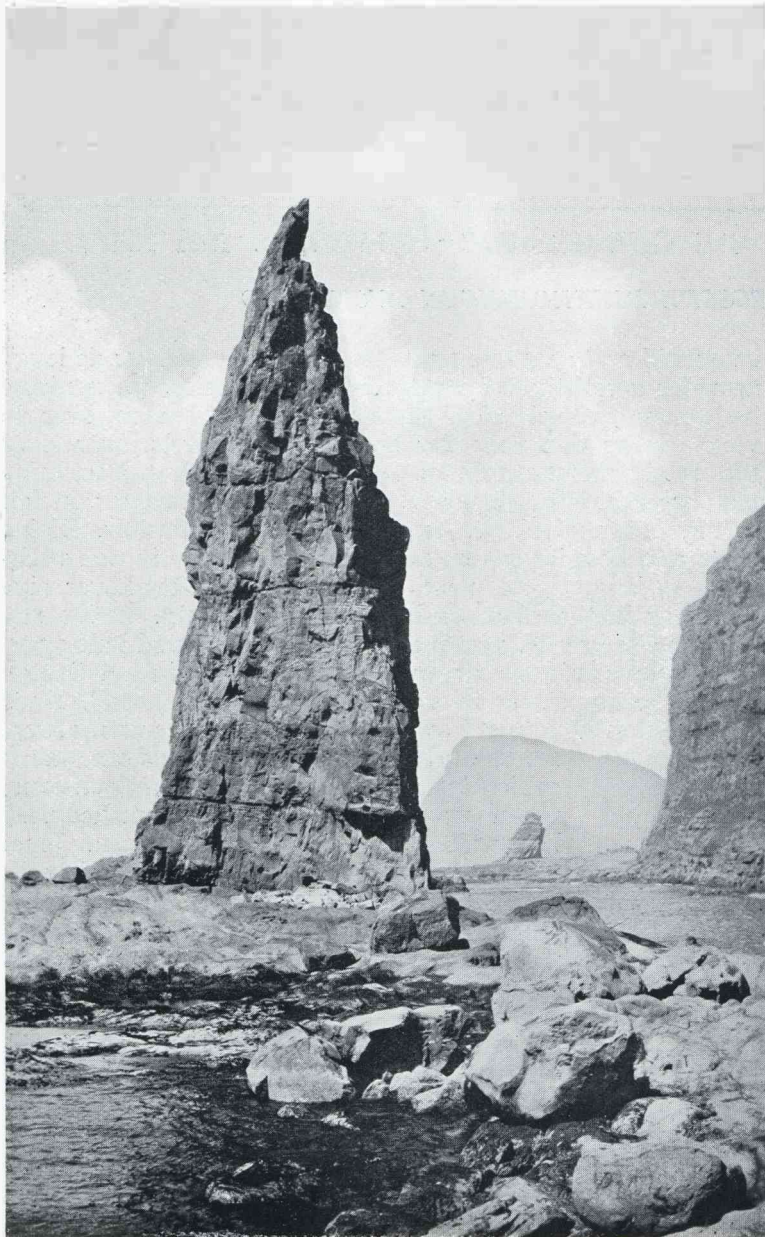

Foto Leo Hansen

DE FÆROER. EEN „JONGEN” ROTS BIJ HESTO

blindelings met zijn sterken kop en als met ijzer bekleede schoften. Het korte, naar beide einden sterk toeloopende lichaam op de betrekkelijk dunne, maar sterke pooten, boorde zich een weg door het dichtste kreupelhout, dat zich krakend en zwiepend sloot. „Het zal gaan vriezen, van nacht!” bedacht Gart-Jan. „Die twee snuiters lopen niet ver: ik kan wel wat aardappelen strooien in de ruigte, dan blijven ze in de buurt” en hij overlegde, dat een stuk zwijnen-

vleesch zou smaken, straks, als het eerst echt koud zou worden. Maar nu de zon al onder was, ging hij eerst naar huis, den hond wegbrengen: de maan gaf licht genoeg, om den weg te vinden en het was niet noodig, zijn gasten opnieuw te verschrikken. Na een kop koffie en met een versche pijp, stapte hij weer de deur uit, een zak met schillen en aardappels over den schouder. Die strooide hij, een paar honderd meter van huis, tusschen de struiken en ging met een prettig gevoel van voldoening weer naar de warme kachel terug. De wind was gaan liggen, bij den grond, maar hoog door de lucht joegen zware grijze wolken, waarachter telkens de groote, blanke maanschijf verduisterde. „Toch geen vorst nog, vannacht!” bedacht hij, terwijl hij de achterdeur sloot en grendelde. Pollo sprong op zijn beenen, ter verwelkoming van den baas en rekte zich tegen hem op. „Jaja, hij is braaf; wees maar stil, goede hond!” Met een vergenoegden grom vol verwachting zocht het dier zijn warme plaatsje bij de kachel weer op en lag er weldra te droomen van het vroolijke jagersleven, niet bedwongen ditmaal door het „Achter!” van den mensch.

J. L. A. KREMER

DE FÆROER

I. LANDSCHAP EN GESCHIEDENIS

MIDDEN in den Atlantischen Oceaan — als een paar nauwelijks zichtbare puntjes op de kaart van onzen schoolatlas — liggen op 61—62 graden noorderbreedte, ongeveer even ver van Schotland als van Noorwegen en IJsland verwijderd, de Færóer, in de inheemsche taal Föroyar genaamd — een eilandengroep van achttien grootere rotseilanden en een menigte kleine eilanden, scheren en klippen — alle tezamen — de stukken rots die fantastisch en los staand met hun vaak niet te beklimmen loodrechte wanden boven de zee uitsteken, de grootere eilanden met hun steile rotswanden, hun kloven en in de kustrotsen uitgevreten holen en grotten — nietige overblijfselen van den grootendeels in zee verzonken vulcanischen landgordel die zich eenmaal, in het tertiaire tijdperk, als een breede band van minstens drie tot vier honderd meter hoogte, van Schotland naar IJsland en Groenland uitstreckte en de verbinding vormde tusschen Europa en Amerika. Een landschap bieden zij dat een indruk geeft van grootsheid en woeste, ernstige schoonheid, waarvan het machtige en harde in overeenstemming is met de atmosfeer der Noordsche saga's. Na een driedaagsche zeereis vanuit Kopenhagen, nadat den tweeden dag 's morgens de Shetlandsche eilanden gepasseerd zijn, komen de eerste Færóer in zicht; als machtige blokken duiken ze uit de zee op, het eene eiland naast het andere, scherp omlijnd, hard, uit één stuk, als een keten van donkere mat-glanzende edelstenen, in den lichten oceaan, Sudero, de groote en de kleine Dimon, Skuo, Sando en de andere. Van dichterbij ziet men hoe het donkere gesteente met het teere groen van een weelderigen grasgroei overtrokken is, alleen de hoogste spitsen en steilste wanden zijn onbegroeid, somber en kaal. Ten zuiden van Sudero een wit punt, bruisend schuim van de stortzee dat breekt tegen den „Monnik”, een eenzaam steenblok ver de zee in. De oostkust van Sudero zien we, gekloofd en wild, drie fjorden dringen het land binnen. Dan naderen we de beide Dimons, de kleine onbewoond, veelvuldig in de saga genoemd; als een bijna ontoegankelijke, steil oprijzende kegel, verheft hij zich 400 meter den lichtenden hemel in. Op den grooten Dimon treedt in het westen boven 100 meter hoge steile rotsmuren het land terug als een klein plateau dat door hoge rotsen omringd is. Een hofstede ligt daar boven. De bewoners leven daar bijna volkomen van de wereld afgesloten. Slechts aan dezen kant, langs een loodrecht bij de rots oplopend pad, levensgevaarlijk voor iederen niet zéér ervaren bergbeklimmer, is het eiland te bestijgen. De laatste drie bezitters dezer hofstede vonden hier den dood, doordat ze naar

Foto Leo Hansen

DE FÆROER. NOORDKUST VAN OSTERO MET DEN „REUS” EN „BALLINGEN”

beneden stortten of onder neerstortende steenen bedolven werden. ☒ Van Sando uit komt een hoogst enkelen keer per jaar de dominee, om op de hofstede, waar zich ook een klein kerkje bevindt, den dienst te verrichten. Een van zijn laatste voorgangers stortte hier ook naar beneden. Anders moet de boer zelf den dienst houden. Lijdt de dominee van Sando aan duizeligheid, dan moet de kleine gemeente op den grooten Dimon wachten, totdat hij sterft en een moediger opvolger den weg naar hen weer waagt af te leggen. Hoe lang dat soms duren kan, daarvan getuigt een bericht dat de dominee in het kerkboek op den grooten Dimon ingeschreven heeft; het luidt: „Heden nam ik het meisje X.X. aan, ik nam haar de biecht af en reikte haar het heilige avondmaal, waarop ik haar in den echt vereenigde met den eerbaren jonggezel X.X. Daarna doopte ik haar kind, en daarbij hield zij tegelijk haar eersten kerkgang” (na de geboorte van het kind). Alle transport van waren van en naar het eiland wordt bewerkstelligd door een hijschinrichting die boven op den 100 meter steilen rotswand opgesteld is. Aan een touw worden alle waren omhooggetrokken of neergelaten, en zelfs wanneer een kalf van de hofstede verkocht moet worden, moet het de reis door de lucht maken. Hier bij den grooten Dimon zien we de eerste vogelrotsen, wemelend van duizenden en duizenden vogels, — wit gestreept van guanolagen. In het Sigmundarkvadi, een van de nog heden ten dage op de Færoer levende heldenliederen wordt verteld van Sigmund Brestisson die zijn zwaard met zulk een kracht tegen een rotswand van dit eiland slingerde, dat de rots dreunde en het zwaard in het gesteente bleef steken. Met behulp van een touw dat aan het zwaard geknoopt was, gelukte het hem het eiland te beklimmen, waar hij in een geweldigen strijd zijn vaderlijk erfgoed heroverde. Als twee versteende azen der saga staan ze daar, de twee eilanden, machtig, onbedwingbaar, ouder dan de aarde aan wier bouw zij meehielpen, somber en zich bewust van hun sluimerende oerkracht. ☒ In de nabijheid duikt Skuo op en verdwijnt achter de zuidpunt van Sando; weldra zeilen we kaap Skalhoved voorbij en meenen reeds hier een grootschen indruk te krijgen van de voorgebergten der Færoer. We weten immers nog niets van kaap Mylling, van Kollen, van Enniberg. Langs Nolso, „Nadelor”, een groote rotspoort midden in zee, varen we, en spoedig daarna passeeren we den kolos van kaap Glivarsnæs, om dan de glanzende, witte bocht van Thorshavn binnen te varen en Thorshavn, de hoofdstad der eilanden, te bereiken. In een afzonderlijk artikel hopen wij van die stad en haar omgeving, waar zooveel de taal der geschiedenis spreekt, te vertellen. Maar behalve de in de Færeyinga saga en de dansballaden genoemde plaatsen vinden we op de Færoer niet veel andere die historisch belang hebben. ☒ Ontelbaar zijn echter op de eilanden de plekken waar de natuur van het Noorden zich in haar geheele machtige grootsheid en schoonheid vertoont. Of we dwars over de eilanden trekken, voorbij zeeën in een verlaten natuur, door wilde kloven waar plotseling tusschen de rotsen de kokende, bruisende zee zichtbaar wordt, of we loopen over de lichtgroene weiden waar gewemel is van reusachtige schapenkudden (waaraan de eilanden hun naam te danken hebben; Færoer = schapeneilanden; schaap = Oud-Noorsch fær, Deensch faar) en waar hemel en oceaan één zuiver blauw zijn waarin de eilanden met hun mooie scherpe contouren liggen, of we loopen in de aangenaamste bries en de meest lachende zon op een nauwelijks 2 meter breed pad, 200 meter boven de zee, langs de vele kilometers rotswallen die bevolkt zijn met een vogellevens dat in zijn overvloed aan het paradijs doet denken, of we beklimmen van de landzijde uit een van de kapen in het noorden der eilanden — overal grootsheid. Ook tochten

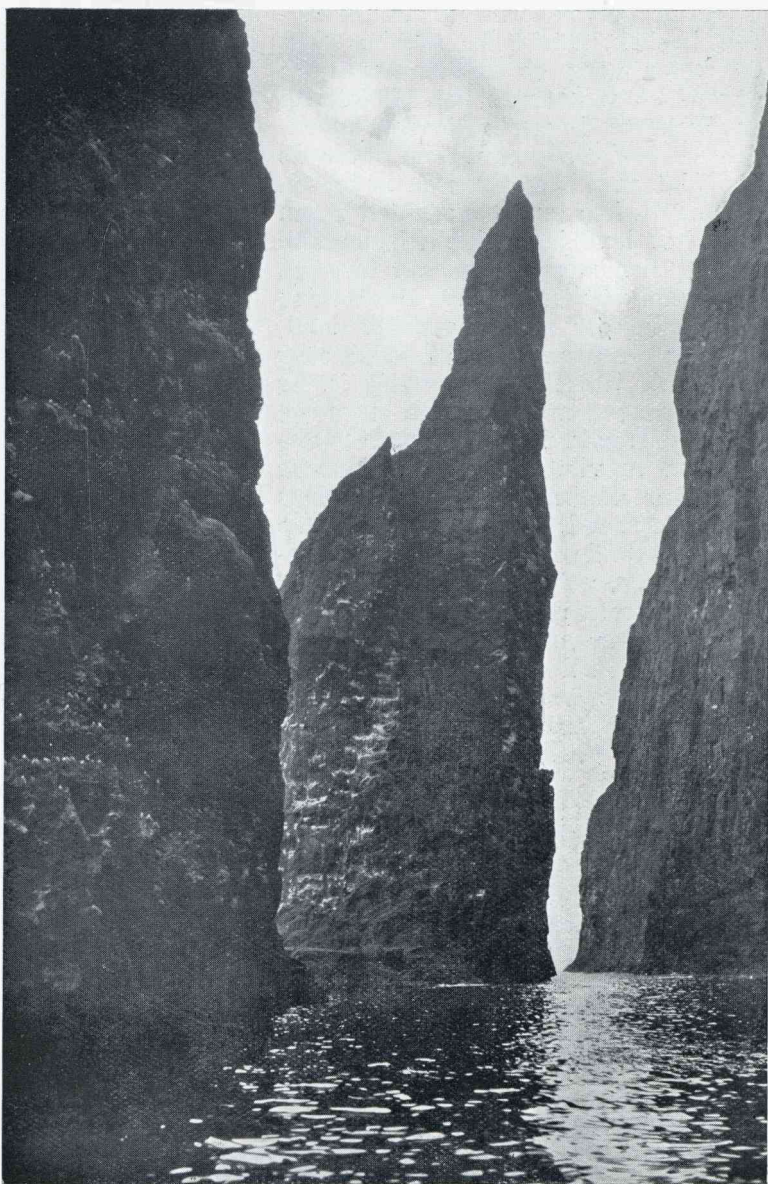

Foto Leo Hansen

DE FÆROER. ROTSENKUST VAN VAAGO

per boot aan de west- en noordkusten der eilanden, waar de kustvorm veel interessanter is dan in het zuiden en oosten, zijn heerlijk — vooral die langs den Westmannabjerg op Stromo waar de boot door eng vaarwater tusschen steilten, kegels en klippen door, door grotten en poorten heen, haar weg moet zoeken. Dit is echter alleen mogelijk bij heel stil, betrouwbaar weer. De Færoer zijn namelijk bekend om de snelle wisseling van de weersgesteldheid en de kracht van de branding, plotseling kan er storm opsteken en kunnen

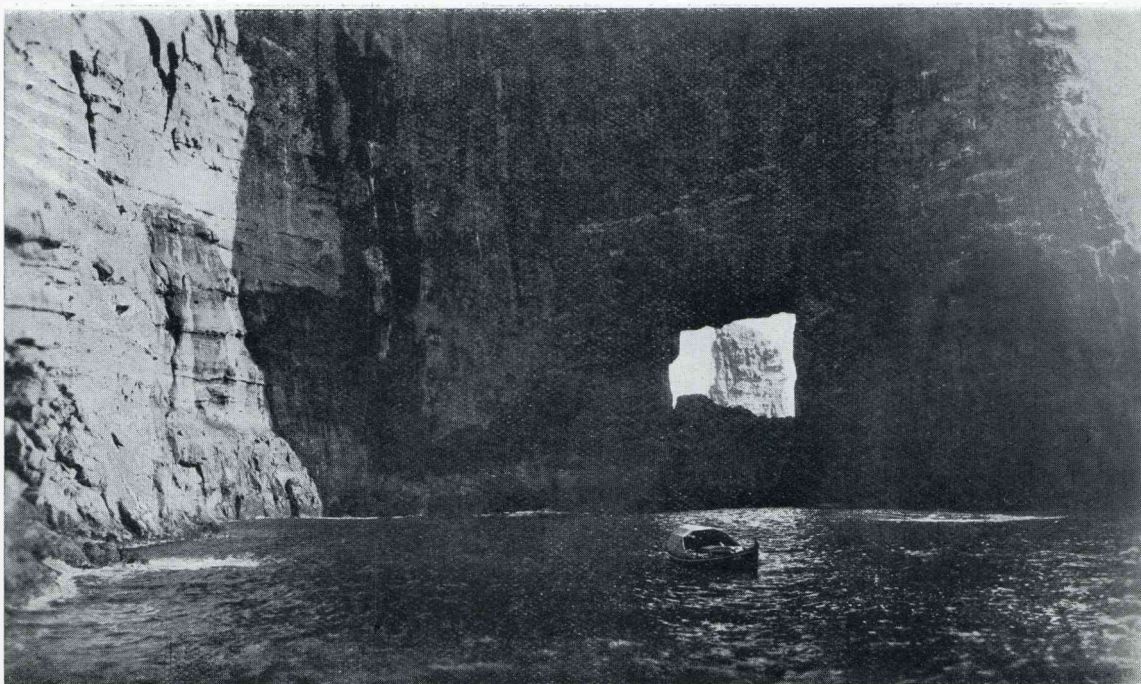

Foto Leo Hansen

DE FÆROER. DE WESTKANT VAN SAUDÓ

machtige golven tegen de granietwanden beuken, zoodat het schuim 50 en 60 meter hoog er tegenaan spat, en dagen- en wekenlang kan hij woeden en alle kusten in een brullenden, kokenden heksenketel veranderen, over de hoogplateaux heenvegen en nevel- en wolkenvlokken en striemenden regen over het land jagen. De „elementaire macht” der natuur, men kan hier pas begrijpen wat daaronder te verstaan is. De Færøer zijn maagdelijk land, maar van een maagdelijkheid die stug en koud, trotsch en geweldig is. Er waait daar een lucht van azen en godenschemering, van Noordsch heldendom en vikingerdaden. ☒ Iersche monniken, kluizenaars, waren, evenals ook op IJsland, de eersten die zich op de onbewoonde eilanden vestigden, omstreeks 725, getuige de berichten van den Ierschen monnik Dicuil in zijn boek „De mensura orbis terrae”. Drang naar vroomheid en overgave aan God was het die hen naar de noordelijke wereldzee en naar door menschen nog

onbewoond gebied dreef; bij de Noormannen, die er na hen kwamen, was het lust naar avontuur en onafhankelijkheid, veroveringszucht, die hen op hun tochten uitzond en hen het land tusschen Noord-Europa en Amerika ontdekken deed niet alleen, maar ook als nieuwe, vrije woonplaats in bezit deed nemen, later, toen hun vrijheid in hun eigen land belemmerd werd. Grímr Kamban was de eerste die zich in de dagen van Harald Schoonhaar op de Færøer vestigde; vele mannen vluchtten voor diens heerschzucht en vele daarvan vestigden zich op de Færøer, evenals ook vele zich naar andere nieuwe streken begaven. „Aude, de steenrijke, voer naar IJsland over de Færøer en huwelijkte hier Oluf, dochter van Thorstein den roode, uit, en van deze stamt het voornaamste geslacht der Færingers af, dat de Gøte-baarden (Götuskeggja) genaamd werd”, zoo luidt het, in den stijl der IJslandsche saga's krachtig en bondig aanheffend, in het eerste hoofdstuk van de Færeyinga-saga, het waarschijnlijk in den aanvang van de 13e eeuw op IJsland neergeschreven geschiedverhaal van den vroegsten tijd der Færøer. Van het in bezit nemen van het land door de Noormannen wordt hierin verteld, van den strijd in den viking-tijd, het heldentijdvak der eilanden dat omstreeks 1000 valt, toen het christendom zich van Noorwegen uit (waar koning Olaf Tryggvason het grondvestte) ingang wist te verschaffen en na een harden strijd de overwinning op het heidendom wist te behalen, maar tevens ook op de nationale onafhankelijkheid. Sigmund Brestisson uit het geslacht der Gøte-

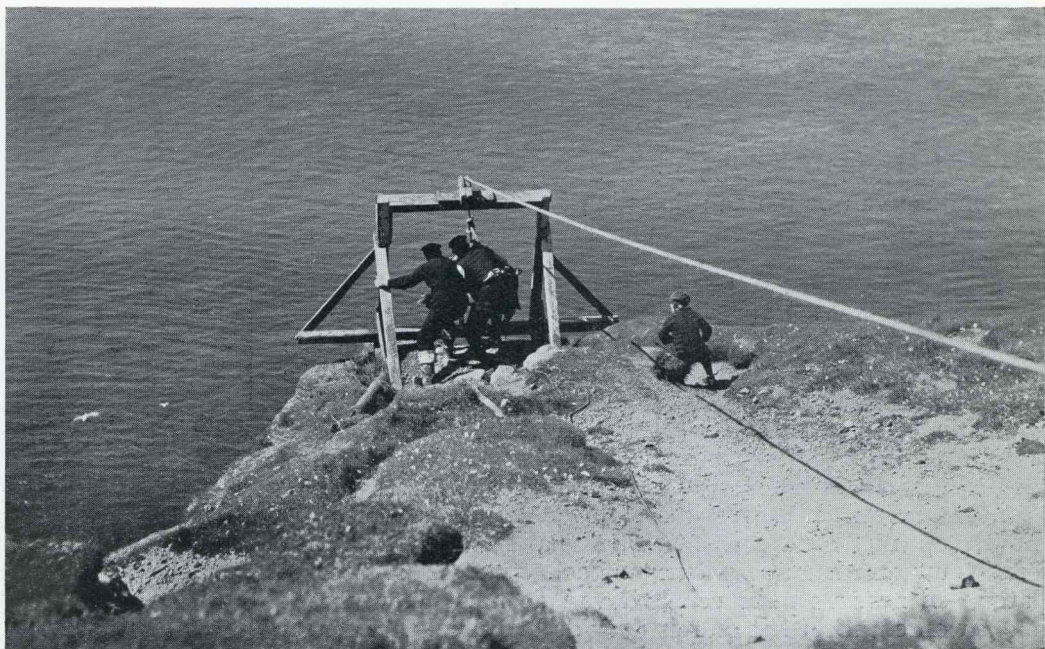

Foto Leo Hansen

DE FÆROER. HIJSCHINRICHTING OP DEN GROOTEN DIMON

baarden, in de saga als ideale jongelingsgestalte geteekend, is de voorvechter van het christendom op de eilanden, die in 999, één jaar vroeger dan IJsland, tot het nieuwe geloof bekeerd werden. Doch reeds hij was leenman van den Noorschen koning Olaf Tryggvason en moest een jaarlijksche schatting aan hem betalen. Zijn persoonlijke vijand en tegenstander is zijn neef Prandi Götu (nog heden ten dage is de woonplaats op Osterø aan te wijzen), als listig, slim en tooverkracht bezittend in de saga geteekend, die hem weet te doden (zijn graf op Skuó wijst men nu nog aan) en zich met Leif Ossursson de heerschappij over de eilanden toeëigent. Na Trand's dood is Leif alleen heerscher over de Færøer, doch slechts als leenman van Magnus den goede van Noorwegen. Daarmee eindigt het bericht van de saga. ☒ De kerk had weldra de vroegere heerschappij van den boerenadel aan zich getrokken, in 1080 werd een eigen Færosch bisdom gesticht; onder Mattheus (± 1157) werd Kirkebo bisschopzetel. De bisschop die het meest van betekenis was is Erlend (1269—1308), aan wiens tijd Kirkebó nog heden ten dage de herinnering draagt in de machtige dom-ruïne, waarvan wij in ons volgend artikel nog gewag zullen maken. ☒ De Færingers die in vroeger tijden op eigen gelegenheid handel dreven met de voornaamste voortbrengselen van hun land, schapenwol en klipvisch, kwamen aan het eind der middeleeuwen meer en meer onder den invloed van de Hanze en vooral van het Duitsche kantoor in Bergen. Steeds meer vervielen de Færøer, die sinds 1380 met Noorwegen onder de heerschappij van Denemarken ge-

komen waren, en daaronder ook blèven, toen bij den vrede van Kiel in 1814 Noorwegen met Zweden vereenigd werd, tot den staat van „kolonie”. Economisch werden zij uitgebuit door enkelingen of handelsgenootschappen, die met de eilanden beleend werden en de bevolking uitzogen, terwijl alle zelfstandige handel den Færingers verboden was. In 1709 nam de kroon zelf het handelsmonopolie over, een handelsbestuurder werd aangesteld in de hoofdstad Thorshavn, dat tot 1836 de eenige verkoopplaats bleef waar de eilandbewoners alle waren die ze wilden verkoopen heen moesten brengen en vanwaar ze ook alles moesten betrekken wat ze aan buitenlandsche artikelen noodig hadden. Later werden nog eenige andere plaatsen als verkoopplaatsen aangewezen en in 1856 werd het handelsmonopolie eindelijk opgeheven. En hiermede werd aan dit volk, dat honderden jaren lang tot op dien tijd toe van alle verkeer met de buitenwereld

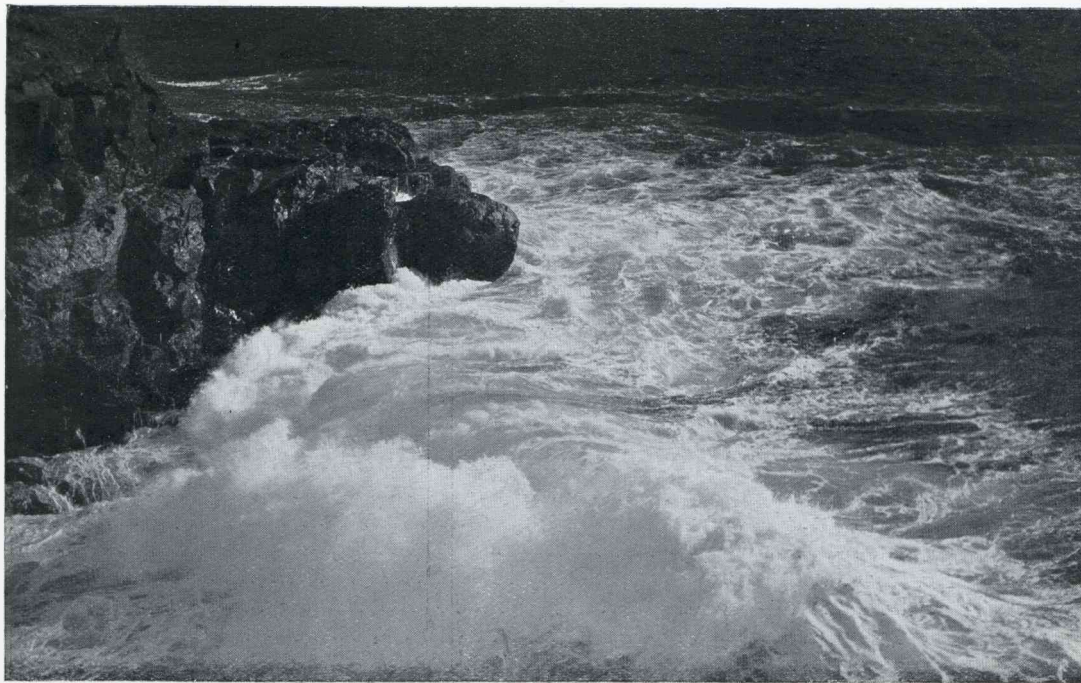

Foto Leo Hansen

DE FÆROER. DE BRANDING

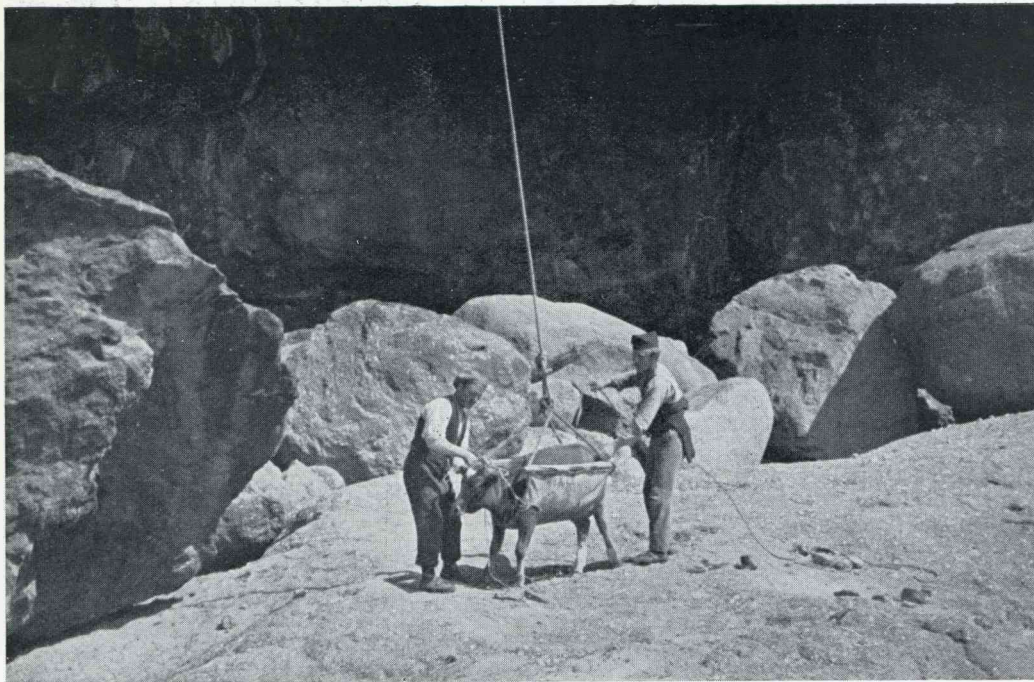

Foto Leo Hansen

DE FÆROER. EEN KALF DAT NEERGELATEN IS EN VERVOERD MOET WORDEN

afgesloten was geweest en onder den druk gelegen had, de vrijheid hergeven die het voor zijn economische en geestelijke ontplooiing noodig had. Misschien heeft die afgeslotenheid van de buitenwereld die de eeuwenlange monopoliehandel met zich meebracht, een goede zijde gehad, en wel deze, dat er op de Færoer oeroude schatten van volkscultuur bewaard gebleven zijn zooals we ze elders in de Germaansche wereld niet meer aantreffen.

F. WASCHNITIUS

Aan de kust van de Beringzee

1) Uit het Deensch van EJNAR MIKKELSEN

KOM jongens, nog eenmaal halen — zoo — zoo gaat het goed, en de boot naderde het lage, zandige strand, terwijl mijn zes makkers zich over de riemen bogen en met armen en rug trokken — nog een zetje, mannen, — het laatste, en dan — netjes geroeid! Het klonk als een fanfare, dat krachtige „netjes geroeid”, en, door een vloedgolf omhooggetild, liep de boot het strand op, waar zij met een ruk stil bleef staan, terwijl mijn makkers de riemen uit hun handen lieten vallen, die zoo stijf waren dat ze bijna niet los laten konden, en ik liet voor het eerst in tien-elf uur den stuurriem glippen. Want nevel, sterke stroomingen wind waren onze voortdurende metgezellen geweest, sinds wij in den vroegen morgen ons schip verlieten, en nevel, sterke strooming en wind zijn overal op zee minder aangenaam gezelschap, maar het minst aangenaam in de Beringzee, waar de strooming overmoedig en onberekenbaar speelt met al wat zich op het water bevindt, en waar de nevel dichter en tastbaarder is en langer aanhoudt en meer van het spoor brengt dan ergens anders op de wereld. Maar de strijd tegen de sterke strooming en den nevel lag nu achter ons, we waren zeer verheugd dat we het strand met zijn glinsterende zon bereikt hadden, ja, zelfs de om ons heen zwermende mugen werden met vreugde begroet — het eerste oogenblik! Waar we geland waren wisten wij evenwel niet, maar het was volstrekt niet de eerste keer dat de nevel ons een poets gebakken had, en morgen vroeg, als we wat geslapen en wat rondgekeken hadden, zouden we wel uitvisschen waar ergens op de wereld we ons bevonden — en ook zou het kunnen gebeuren, dat wij bewoners van het land aantroffen en we met vereende krachten het zoo-

ver brachten iets te begrijpen van het eigenaardige mengelmoes van onverstaanbaar Engelsch, een beetje Eskimoosch en een of ander voorhistorisch Indianendialect, dat het eenige middel van verstandhouding is van de kustbewoners met de vreemdelingen die een hoogst enkelen keer in hun woonplaats aan de barsche kust van de Beringzee voor hun oogen opduiken. Wij waren jong, en van zorgen hadden we niet anders dan zulke die wij gemakkelijk van ons konden afschudden, die niet waard waren er veel gedachten aan te geven — om den dag van morgen bekommerden wij ons nog niet, we moesten nu alleen zien iets te eten te krijgen en ons verder zoo warm en gezellig mogelijk voor den nacht in te richten. Maar ook daaraan waren wij gewend, en weldra was de boot hoog op het strand getrokken, ondersteboven gelegd, — we hadden zoo een heerlijk beschutte plaats, en terwijl enkele van mijn makkers een vuur maakten en drijfhout verzamelden, dat als voedsel voor het vuur gedurende den nacht moest dienen, nam ik mijn buks en

wandelde daarmee naar een dicht wilgenboschje landwaarts in, in de hoop iets voor den avondmaaltijd te vinden. En daár, midden in het kreupelbosch, op een vooruitspringenden aardhoop, zag ik een kleine bouwvallige hut, gebouwd van drijfhout, dat op het strand bijeengezameld was, hout zonder schors, en bleek en uitgedroogd, niet meer dan een flauwe afschaduwing van wat men onder hout pleegt te verstaan. Een verroeste kachelpijp stak aan den eenen kant naar buiten, en, al was ook de hut gelijk aan de honderd andere die ik hier aan de kust gezien had, toch was er iets bijzonders aan wat den vorm betrof of het dak, het inzetten van het eene raam, of was het misschien de deur — ik weet niet wat, dat mij duidelijk, als met woorden, zei dat de hut gebouwd en waarschijnlijk ook bewoond was door een man van hetzelfde ras als ik. En een wonderlijke plek was het die hij uitgekozen had! Nog nooit had ik ietszoo eenzaam gezien als dit kleine huis, ver van de weinige sporen van werkzaamheid der blanken op deze verlaten kust, ver van de nederzettingen der inboorlingen; nog nooit had ik — leek het mij — iets zoo weinig aanlokkelijks gezien. Want het huis lag hoog op een kalen aardhoop, waar de wind om heen kon spelen, met uitzicht naar alle kanten — naar het westen en noorden over de Beringzee, naar het oosten op een voortzetting van het dichte wilgenboschje, dat als een doornrozenheg de hut op den aardhoop omsloot, het leek wel alsof

Foto Leo Hansen

DE FÆROER. DE BRANDING

dat hutje juist op die plek gebouwd was, omdat de eigenaar het oog zou kunnen houden op wat er aan kwam — te land en te water. Maar met dat uitkijk-houden was het blijkbaar niet zoo heel ernstig gemeend, want ik kwam dichterbij en volstrekt niet onhoorbaar, zonder dat zich iets of iemand vertoonde. Het was vreemd, meestal pleegt men toch, als men in de buurt van een woning komt, eenig leven of teeken van leven te zien. Maar hier was niets te zien of te hooren, in het geheel niets. En opeens kreeg ik een gevoel van huivering, dat er iets daarbinnen niet in den haak zou zijn, dat of het huis verlaten was of — en ik hield op met mijn vroolijke gefluit en liep iets voorzichtiger, want een nare gedachte kwam bij mij op en maakte zich van mij meester: Er kan zooveel gebeurd zijn in een eenzaam huis aan het poolgebied! Ik bleef plotseling staan om alles nauwkeurig te onderzoeken, en nu ik erover dacht, verwonderde ik er mij ook over, dat ik geen sporen van menschenvoetstappen gezien had op den weg van het strand hierheen. En de schoorsteen rookte ook niet, en er kwamen mij geen huilende en blaffende honden tegemoet — er was niets van beweging te zien dan de deur die openstond en heen en weer sloeg, terwijl de scharnieren zoo jammerlijk piepten, zoo klagelijk — zoo huiveringwekkend. ☼ Er moest bepaald daarbinnen iets niet in den haak zijn, en ik greep mijn buks en keek of er een patroon in den loop was en of de haan gespannen was; voorbereid te zijn op de verrassingen die kunnen komen kon nooit schaden. ☼ En daarop ging ik verder naar de hut toe, die mij meer en meer eenzaam, verlaten en naargeestig voorkwam, hoe dicht ik erbij kwam, en zoo sterk was de werking van dat gevoel van griezeligheid op mij, dat ik in elkaar kromp en mijn buks aanlegde, toen ik een paar heesche kreten hoorde, en stokstijf stil bleef staan om beter te luisteren. Nu weerklonk het geschreeuw opnieuw en ik glimlachte half beschaamd, half verlicht: niets anders dan een paar kraaien die vochten om een eetbare rest op den vuilnishoop vlak bij de deur van de hut, zeer natuurlijk, maar akelig om te hooren — als men op het ergste voorbereid is. ☼ Eindelijk had ik de hut bereikt, en ik stond stil te luisteren, maar ik hoorde niets anders dan het heesche schreeuwen van de kraaien en het jammerlijke gepiep van de deur, de hut moest toch zeker leeg zijn, en toch — ja, warempel dacht ik het niet, dat die toch niet leeg was en dat er daarbinnen iets gebeurd was! ☼ Want op den kouden aarden vloer lag een gedaante voorover, onbewegelijk, blijkbaar dood! ☼ Een akelige situatie: de kleine vervallen hut, het fluiten van den wind door spleten en gaten, het piepen van de deurengsels en het gekras van de kraaien . . . ikzelf, half in de hut, half erbuiten, niet wetend wat ik zou doen, blijven of weggaan, en dan dat wat er op den grond lag: wie was dat, en wat zou ik te zien krijgen — als ik het aanraakte, het omdraaide? ☼ Ja wat? Een man natuurlijk, de stumper die hier gewoon had tot dat — nu ja, todat hij gestorven was en vermoedelijk pas op die wijze volledig zijn schuld vereffende, die hem indertijd in de eenzaamheid van de poolstreken gebracht had. (Wordt vervolgd)

DE GELAATKENNER

Vervolg en slot van bladz. 2

TE laat. Deze had zijn doodvonnis op Harvey's gezicht gelezen en schoot door zijn jas heen. Het schot trof Harvey onder de kin. Hij stierf staande. Onmiddellijk wendde de detective zich naar het verschrikte kamermeisje en zei: „Telefoneer naar het kantoor. Maak geen alarm onder de gasten. Blijf in mijn kamer tot ik je er uit kom halen”. Hij keerde terug tot den doode en onderzocht zijn zakken. Hij wou weten wien hij had gedood. Een geluid deed hem opkijken naar het raam waarlangs de brandtrap liep en daar zag hij denzelfden man, die dood voor zijn voeten lag, naar hem kijken. Het was Eldred, die in zijn opgewondenheid het schot niet had gehoord, dat bovendien dof had geklonken uit den jaszak. Het gezicht van zijn dubbelganger, die daar dood in de kamer lag, ontnam hem het laatste restje van zijn zelfbeheersching. Hij vluchtte weg als een verschrikt kind en klom naar het dak, alleen omdat de weg daarheen vrij was. Ook de detective was hevig geschokt.

Terwijl hij den vluchteling achterna zette, bekroop hem de vrees, dat hij den verkeerde had doodgeschoten. Maar waarom zou den verkeerde probeeren te schieten? Goed; die was dus schuldig. Maar die andere, die zoo precies op hem leek, moest ook schuldig zijn. Waarom zou hij anders naar boven kluuteren? Slechts één man was de kamer ingegaan en Boyd wist nog niet wat daar gebeurd was. In ieder geval zou hij niet

Foto E. Westerman Holstijn-Vissering

UIT DEN FOTOWEDSTRIJD. ZONDAG IN SPAKENBURG

meer zoo vlug zijn met schieten. Eldred kwam op het dak en zag een klein kamertje met een deur. Hij verloor seconden met vergeefsche pogingen ze te openen en inmiddels was de detective boven gekomen. Eldred die het pistool in zijn hand zag, was vastbesloten zich niet te laten doodschieten en evenmin zich levend te laten pakken. Eén weg ter ontkoming stond voor hem open. Hij kon zich over den rand gooien. Hij liep snel naar een borstwering, vanwaar men neerzag op een binnenplein, dat het hotel van een even hoog kantoorgebouw scheidde. Boyd zag de bedoeling en slaagde er nog juist in Eldred te pakken voor deze den doodelijken sprong deed. Er volgde een worsteling: Boyd was sterker, maar Eldred was jonger. Zij hingen half over den rand en zoo zag Eldred een luchtbrug, die naar het andere gebouw leidde. Hier was een weg tot ontvluchten, maar dan mocht er niemand achter blijven om alarm te slaan. Hij voelde zijn tegenstander verzwakken. Kon hij hem naar beneden werpen, dan was niet alleen de weg voor hem vrij, maar de val zou de aandacht van zijn vlucht afleiden. Dadelijk werd de duivel, die in Eldred huisde, wakker. Hij vocht nu voor zijn leven. Bijna had hij gewonnen. Maar het gevaar waarin hij zweefde, schonk Boyd nieuwe krachten en het was Eldred die viel — tweehonderd voet diep op het steenen plaveisel van de binnenplaats. Op datzelfde uur zaten Earl en nicht Conny in het oude huis van Grootvader Caverley te overleggen, wat zij voor den afgedoodden neef konden doen. Maar zij waren ook geen gelaatkenner als Loren Morse.